

ÖĞRENCİ HEMŞİRELERİN SOSYAL MEDYA KULLANIMI, KULLANIM AMAÇLARI VE ETİK BOYUTU

Merve MERT KARADAŞ¹, Gülten KOÇ¹, Gülşen SAYAR², Sümeyye ŞAHİN³, Tuba SEVGİ⁴

¹Hacettepe Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

²Bursa SBÜ Yüksek İhtisas Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Genel Cerrahi-Göğüs Hastalıkları Servisi, Bursa, Türkiye

³Sivas Numune Hastanesi, Covid19 Servisi, Sivas, Türkiye

⁴Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Cerrahi Yoğun Bakım Servisi, Muğla, Türkiye

ÖZET

Öğrenci hemşirelerin sosyal medya kullanımı, sosyal medya kullanım amaçları ve öğrenci gözüyle sosyal medya kullanımının etik boyutunun değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Tanımlayıcı nitelikte olan bu araştırmanın evrenini bir üniversitenin hemşirelik öğrencileri oluşturmuş ve örneklem hesabı yapılmadan evrene ulaşmaya çalışılmıştır. Toplam 233 öğrenciye ulaşılmıştır. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından literatürdeki bilgilere dayalı olarak hazırlanan bir veri toplama formu ve Sosyal Ağların Kullanım Amaçları Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 21,77±2,07 yıl olup, %90,6'sının kadın olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %52,2'si sosyal medyada hak ihlallerine veya ayrımcılığa karşı hukuki bir yaptırım olduğunu düşünmemektedir. Öğrencilerin %13,7'sinin staj uygulamaları ile ilgili herhangi bir video, görsel ya da yazılı belgeyi (hasta dosyası ve/veya hasta yakını fotoğrafları vb.) sosyal medyada paylaştığı belirlenmiştir. Bu öğrencilerin %81,2'si ise, paylaşım yapmak için hasta ve/veya hasta yakınlarından izin almadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin, sosyal ağların kullanımının etik boyutuna yönelik profesyonel davranış gösterme becerileri geliştirilmelidir. Bu nedenle, sosyal medya kullanımına yönelik rehberler oluşturulabilir.

Anahtar kelimeler: Etik, Sosyal medya, Öğrenci hemşire

STUDENT NURSES' SOCIAL MEDIA USAGE, AIMS OF USAGE AND ETHICAL DIMENSION

ABSTRACT

The aim of this study is to evaluate social media usage of nursing students, their usage purpose of social media, and the ethical dimension of social media usage with the perspective of students. The population of this descriptive study consisted of the nursing students of a university and it was tried to reach the population without making a sample calculation. A total of 233 students were reached. A data collection form, prepared by the researchers based on the information in the literature and "The Usage Purposes Scale of Social Networks" were used for data collection. The average age of the students participating in the study is 21,77±2,07 years, and 90,6% of them were found to be women. 52,2% of the students do not think that there is a legal sanction against rights violations or discrimination on social media. It was determined that 13,7% of students shared any video, visual or written document (patient file and/or relatives photos, etc.) about their internship practices on social media. 81,2% of these students stated that they did not get permission from the patients and/or their relatives to share. Students' professional behavior skills towards the ethical dimension of the use of social networks should be developed. Therefore, the guidelines for using of social media can be created.

Keywords: Ethics, Social media, Student nurse

İletişim/Correspondence

Gülten Koç

Hacettepe Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi,

Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye

*Bu çalışma 26-28 Nisan 2017 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 16. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri

Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

E-posta: gultenko@hacettepe.edu.tr

Geliş tarihi/Received: 25.09.2020

Kabul tarihi/Accepted: 01.03.2021

GİRİŞ

Sosyal medya “kullanıcıların bilgi, fikir, kişisel mesaj ve diğer içerikleri paylaşmak için çevrimiçi topluluklar oluşturduğu elektronik iletişim biçimleri” olarak tanımlanmaktadır (1). Sosyal medyanın geleneksel medyaya göre özgünlüğünü sağlayan en önemli özelliği, herhangi bir kişinin sosyal medya içeriğini oluşturabilmesi, içeriğe yorumda bulunabilmesi ve sosyal medyada kendi içeriğini paylaşarak katkı sağlayabilmesidir (2). Facebook, Twitter, Instagram veya YouTube gibi sosyal ağlar, kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği ile sosyal etkileşimi sağlayan yeni nesil çevrimiçi araçların güçlü sembollerinden bazılarıdır (3). Günümüzde sosyal medya genç yetişkinlerin sık kullandığı ve özel yaşamlarının her yönünü topluma açık bir şekilde sergilediği bir araç haline gelmiştir (4). We Are Social (2017) tarafından yayınlanan “Digital in 2017 Global Overview” raporuna göre; 3.773 milyar internet kullanıcısı ve 2.789 milyar aktif sosyal medya kullanıcısı vardır. Ayrıca, Dünya nüfusunun %37’sinin aktif bir sosyal medya hesabı var iken, Türkiye’de bu oran %60’tır (5).

Sosyal medyada aktif hesapların bir bölümü sağlık alanında çalışan hemşirelere aittir (6–9). Sağlık alanında çalışan bireylerin sosyal medya kullanım özelliklerini belirlemeye yönelik yapılan bir çalışmada, çalışanların sosyal medyada günlük yaklaşık 1 saat geçirdikleri saptanmıştır. Ayrıca çalışmada, sosyal medyanın hekimler ve hemşireler arasında kullanım oranının her grup için %88 olduğu ve hekimlerin %10,4’ü tıp forumlarına çevrimiçi katkıda bulunurken, hemşirelerin sadece %3,3’ünün aynı şeyi

yaptığı bildirilmiştir (7). Başka bir çalışmada, 410 hemşirenin yaklaşık %94’ü sosyal medyayı kullandıklarını belirtirken, katılımcıların %1’inden azı sosyal medyayı nasıl kullanacaklarını bilmediklerini ifade etmiştir. Sosyal medyayı kullananların %90,33’ünün sosyal paylaşım sitelerini, %31,85’inin blogları, %19,06’sının ise Twitter’ı kullandığı belirlenmiştir (8). Karadaş, Özdemir ve Karakaya (2017)’nin ülkemizde yaptığı bir çalışmada ise hemşirelerin bilişim teknolojilerini gün içinde çoğunlukla iş yerinde kullandığı ve günlük ortalama 3,78 saati bilgisayar başında geçirdiği ve %77’sinin sosyal ağlardan yararlandığı saptanmıştır (9). Korkmaz ve ark. (2015)’nin çalışmasında ise, hemşirelerin büyük çoğunluğunun sosyal medyada aktif olduğu, mesleki alanda gelişimden ziyade daha çok arkadaşları ile iletişim halinde olmak amacıyla kullandığı saptanmıştır (10).

Sosyal medya, hemşirelere duygu ve düşüncelerini ifade etmelerini sağlayan bir yol olabilir. Ayrıca, hastanın ailesi ve hasta ile iletişim sağlama ve eğitme, mesleki bağlantıları geliştirme ve sağlık profesyonellerini ve toplumu eğitme ve bilgilendirme gibi amaçlar için kullanılması durumunda da toplumun sağlığının geliştirilmesine yarar sağlayabilir. Ancak, farkında olmadan sosyal medyada yapılan bazı paylaşımlar, hastanın mahremiyeti ve gizliliğine zarar verebilir (11).

Profesyonel olmayan davranışlar sergileme potansiyeli riski özellikle öğrenci hemşirelerde daha fazladır. Bu davranışlara yatkınlık, öğrenci hemşirelerin kliniğe çıkmalarına rağmen, etik ile ilgili henüz yeterli eğitim almamış olmaları ve klinik

uygulamalardaki deneyimsizlikten kaynaklanabilir (12). Yapılan bir çalışmada, hemşirelik okullarının %77'sinin, sosyal medyada profesyonel olmayan içerik yayınlayan öğrencilerle en az bir kez karşılaştığı bildirilmiştir (13). Atlas (2012) ise çalışmasında, bireysel tutumların sosyal medya sitelerinde etik olmayan davranışlara neden olabileceğini öne sürmüştür (14). Edge (2017), bazı genç yetişkinlerin sosyal platformların etkisini ve mesleki yaşamlarındaki potansiyel sonuçlarını tanımakta başarısız olabileceğini belirtmiştir (4).

Öğrenci hemşirelerin sosyal medyayı bilinçsizce kullanabilme ihtimalleri yüksek olması nedeniyle, hem mezuniyet öncesi hem de mezuniyet sonrasında öğrenci hemşireler birçok etik ihlale sebep olabilir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan sosyal medyayı, öğrenci hemşirelerin hangi amaçlarla kullandığının ve etik boyutunun değerlendirilmesi, etik ihlallerin yaşanmamasına yönelik oluşturulacak stratejilerin geliştirilmesinde katkı sağlayabilir. Ancak öğrenci hemşirelerin sosyal medya kullanım amaçları ve etik boyutuna yönelik ülkemizde sınırlı sayıda kaynak bulunmaktadır. Bu çalışmada öğrenci hemşirelerin sosyal medya kullanım sıklıkları, sosyal medya kullanma amaçları ve öğrenci gözüyle sosyal medya kullanımının etik boyutunun değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışma, bir üniversitenin hemşirelik fakültesinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılı güz döneminde bir üniversitenin hemşirelik fakültesinde eğitimini sürdüren 2.,3. ve 4. sınıf öğrencisi 628 kişi oluşturmuştur. Araştırmanın yürütüldüğü tarihlerde 1. sınıfların henüz staj uygulamasına başlamaması ve veri toplama formunda yer alan, öğrencilerin staj uygulamalarına yönelik sorular (staj uygulama saatleri içerisinde sosyal medya kullanımı ve etik boyutu) nedeni ile 1. sınıflar araştırmaya dahil edilmemiştir. Araştırmada örneklem hesaplaması yapılmamış, evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrenciler örnekleme dahil edilmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden 233 öğrenci ile çalışma tamamlanmıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında bir “Veri Toplama Formu” ve “Sosyal Ağların Kullanım Amaçları Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından literatür taranarak (10,15-18) hazırlanan Veri Toplama Formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin bazı sosyo-demografik özellikleri ile ilgili sorular, ikinci bölümde sosyal medya kullanımı ile ilgili sorular, üçüncü bölümde ise sosyal medya kullanımının etik boyutu ile ilgili sorular yer almaktadır. Sosyal Ağların Kullanım Amaçları Ölçeği, Usluel ve arkadaşları (2014) tarafından geliştirilmiş ve 7’li likert tipinde tasarlanmıştır. Ölçekte, araştırma, işbirliği, iletişimi başlatma, iletişim kurma, iletişimi sürdürme, içerik paylaşma ve eğlence olmak üzere yedi alt faktör vardır. Ölçeğin maddelerine verilecek cevaplar “Kesinlikle katılıyorum” (7) ile “Kesinlikle katılmıyorum” (1) arasında değişmektedir. Ölçekten en fazla 182, en az 26 puan

alnabilmektedir. Faktörlere göre kullanım amacı konusunda sınır bir değer belirlenmemiştir. Herhangi bir kullanım amacı faktörünün aritmetik ortalama olarak yüksek olması, bireyin sosyal ağları söz konusu amaç için yoğun kullandığı şeklinde yorumlanabilir. Ölçekteki 26 maddenin Cronbach alfa ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı 0,92 dir. Sosyal Ağların Kullanım Amaçları Ölçeği'nin alt faktörlerinin Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları ise 0,67 ile 0,87 arasında değişmektedir (19).

Veri Toplama Yöntemi

Etik kurul ve kurum izinlerinin tamamlanmasından sonra, araştırmacılar tarafından araştırmanın amacı hakkında öğrencilere bilgi verilmiş ve yazılı onamları alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden gönüllü öğrencilerin “Veri Toplama Formu” ile “Sosyal Ağların Kullanım Amaçları Ölçeği”ni, yüz yüze görüşme yöntemi ile bireysel olarak doldurmaları sağlanmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yapılacağı Hemşirelik Fakültesi'nden ve Üniversitenin Etik Komisyonu'ndan (35853172/431-695 sayılı) izin ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrencilerden yazılı onam alınmıştır.

İstatistiksel Analiz

Verilerin değerlendirilmesinde elde edilen veriler, bilgisayar ortamında Statistical Package for Social Sciences (SPSS) programı 21.0 versiyonu kullanılarak değerlendirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistik olarak sayı ve yüzde, ortalama, standart sapma; normal dağılım üç ve üzeri bağımsız gruplarda one way ANOVA

analizi ve gruplar arası fark olup olmadığını saptamak amacıyla Bonferroni testi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarının değerlendirilmesinde, $p \leq 0,05$ olan değerler istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması $21,77 \pm 2,07$ yıl olup, %90,6'sının kadın olduğu ve %96,1'inin bekar olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin %34,8'i ikinci sınıf öğrencisi, %48,5'si, üçüncü sınıf öğrencisi ve %16,7'si ise dördüncü sınıf öğrencisidir.

Tablo 1. Öğrencilerin bazı sosyo-demografik özelliklerinin dağılımları (n= 233)

Sosyo-Demografik Özellikler	n	%
Yaş		
$\bar{X} \pm SS$	21,77 \pm 2,07	
Cinsiyet		
Kadın	211	90,6
Erkek	22	9,4
Sınıf		
2. Sınıf	81	34,8
3. Sınıf	113	48,5
4. Sınıf	39	16,7
Medeni Durumu		
Bekar	228	97,9
Evli	5	2,1
En Uzun Yaşanılan Yer		
Şehir Merkezi	138	59,2
İlçe	62	26,6
Köy/Kasaba	33	14,2
Şu an Kalınan Yer		
Yurt	151	64,8
Evde arkadaşlarıyla	39	16,7
Aile	37	15,9
Diğer	6	2,6
Ekonomik Durumu Algılamaları		
İyi (Geliri giderinden fazla)	35	15,0
Orta (Geliri giderini karşılıyor)	188	80,7
Kötü (Geliri giderinden az)	10	4,3

Tablo 2. Öğrencilerin sosyal ağları kullanım amaçlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikleri ve tek yönlü varyans analizi sonuçları

Sosyal Ağların Kullanım Amaçları Ölçeği Alt Boyutları	Sınıf	Ortalama	Standart Sapma	İstatiksel Analiz*		
				F	p	Fark
Araştırma	2. sınıf	4,90	1,48	,022	,978	-
	3. sınıf	4,90	1,32			
	4. sınıf	4,95	1,24			
	Toplam	4,89	1,36			
İşbirliği	2. sınıf	4,54	1,42	,581	,560	-
	3. sınıf	4,7	1,24			
	4. sınıf	4,80	1,47			
	Toplam	4,66	1,35			
İletişimi Başlatma	2. sınıf	3,29	1,54	2,700	,069	-
	3. sınıf	2,85	1,45			
	4. sınıf	2,75	1,33			
	Toplam	2,98	1,47			
İletişim Kurma	2. sınıf	5,54	1,66	4,217	,016	(3-4)
	3. sınıf	5,83	1,29			
	4. sınıf	5,05	1,46			
	Toplam	5,59	1,48			
İletişimi Sürdürme	2. sınıf	4,92	1,49	1,023	,361	-
	3. sınıf	4,97	1,36			
	4. sınıf	4,59	1,46			
	Toplam	4,88	1,42			
İçerik Paylaşma	2. sınıf	3,81	1,26	1,173	,311	-
	3. sınıf	3,61	1,36			
	4. sınıf	3,42	1,42			
	Toplam	3,64	1,34			
Eğlence	2. sınıf	4,63	1,52	1,252	,288	-
	3. sınıf	4,33	1,36			
	4. sınıf	4,28	1,51			
	Toplam	4,42	1,44			

* ANOVA (F Test İstatistiği) ve Bonferroni testi kullanılmıştır

Çalışma kapsamına alınan öğrencilerin %59,2'sinin en uzun yaşadığı yerin şehir merkezi olduğu ve %64,8'inin şu an kaldığı yerin yurt olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %80,7'sinin ekonomik durumunu orta (geliri giderini karşılıyor) olarak algıladığı saptanmıştır (Tablo 1).

Öğrenciler sosyal ağları, araştırma (4,89±1,36), iş birliği (4,66±1,35), iletişim kurma(5,59±1,48), iletişimi sürdürme (4,88±1,42) ve eğlence amacıyla (4,42±1,44) daha yoğun kullanırken, iletişimi başlatma (2,98±1,47) ve içerik

paylaşma (3,64±1,34) amacıyla daha az yoğun olarak kullanmaktadır (Tablo 2).

Sosyal ağların kullanım amaçları ölçeğinin alt boyutlarından biri olan iletişim kurma alt boyutu dışında diğer alt boyutlar arasında sınıflar arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (Tablo 2). İletişim kurma alt boyutunda ise 3. sınıf öğrencilerin 4. sınıf öğrencilere göre iletişim kurma puan ortalamaları anlamlı derecede büyüktür (F=4,217, p=,016).

Tablo 3. Öğrencilerin sosyal medya kullanım özelliklerine göre dağılımları

Sosyal Medya Kullanım Özellikleri ve Etik Boyutu	n	%
En çok kullandığı sosyal ağ*		
Whatsapp	220	94,4
Instagram	188	80,7
Facebook	176	75,5
Snapchat	98	42,1
Google+	77	33,0
Twitter	71	30,5
Skype	26	11,2
Tumblr	8	3,4
Diğer	16	6,9
Sosyal medyada harcanılan günlük ortalama zaman		
1 Saat	22	9,4
2 Saat	65	28,0
3 Saat	76	32,6
4 saat	35	15,0
5+ saat	35	15,0
Sosyal ağlara bağlanma aracı		
Akıllı Telefon	212	97,7
Tablet, Laptop	1	0,5
Bilgisayar	4	1,8
Sosyal medya denildiğinde akla ilk gelen		
İletişim	78	34,5
Paylaşım	56	24,8
Anlık erişim	52	23,0
Eğlence	40	17,7
Sosyal medya kullanım amacı*		
Gündemi takip etmek	193	82,8
Paylaşımlarda Bulunmak	155	66,5
Eğlence	155	66,5
Online Sohbet Etmek	147	63,1
Profilimi Güncellemek	48	20,6
Diğer	9	3,9
Sosyal medyada paylaşım*		
Fotoğraf	208	89,7
Yazı	117	50,4
Video	75	32,3
Diğer	11	4,7
Takip edilen kişinin olumlu/olumsuz paylaşımlarından etkilenme		
Evet	124	54,1
Hayır	105	45,9
Sosyal medyada paylaşılan bilgi, görsel ve videolara güven duyma		
Hepsine	1	0,4
Çoğuna	17	7,3
Bazısına	204	87,6
Hiçbirine	11	4,7
Sosyal medyada paylaşım yaparken nasıl hissettiği		
Bazen Tedirgin Oluyorum	86	37,4
Özgürce Paylaşım Yapabilirim	83	36,0
Paylaşım ve Yorum Yapmıyorum, Sadece İzliyorum	48	20,9
Çoğunlukla Tedirgin Oluyorum	13	5,7

*Bu soruya birden fazla cevap verildiği için "n" artmış ve yüzdeler "n" üzerinden hesaplanmıştır.

Araştırmada öğrencilerin en çok kullandığı sosyal ağlar Whatsapp (%94,4), Instagram (%80,7) ve Facebook (%75,5) olduğu ve %30'unun sosyal medyada 4 saat ve üzeri zaman harcadığı saptanmıştır. Sosyal ağlara bağlanmak için öğrencilerin %97,7 sinin akıllı telefon kullandığı belirlenmiştir. Ayrıca sosyal medya denildiğinde öğrencilerin aklına ilk gelen şeyin iletişim (%34,5) olduğu belirlenmiştir. Sosyal medyada öğrencilerin %89,7'si fotoğraf paylaştığını ve %54,1'i takip ettikleri kişilerin olumlu/olumsuz paylaşımlarından etkilendiğini belirtmiştir. Öğrencilerin sadece %36'sı sosyal medyada paylaşım yaparken özgürce paylaşım yapabilme hissi olduğunu belirtmiştir (Tablo 3).

Çalışmaya katılan öğrencilerin %65,4'ü daha önce etikle ilgili bir ders aldığını ifade etmiştir. Sosyal medyada hak ihlali veya ayrımcılığa karşı hukuki bir yaptırım olduğunu öğrencilerin %52,2'si düşünmemektedir. Öğrencilerin %11,2'sinin, staj uygulama saatleri içerisinde sosyal medya kullanması nedeniyle hastanede çalışan bir sorumludan ve/veya sorumlu öğretim elemanından uyarı aldığı belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin %13,7'sinin staj uygulamaları ile ilgili herhangi bir video, görsel ya da yazılı belgeyi (hasta dosyası ve/veya hasta yakını fotoğrafları vb.) sosyal medyada paylaştığı ve paylaşım yapan öğrencilerin %81,2'sinin paylaşımı yapmak için hasta ve/veya hasta yakınlarından izin almadığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %86,7'si sosyal medyada mahremiyete saygı duyulmadığını, %81,5'i yaşama saygı gösterilmediğini %71,2'si ise dürüst davranılmadığını belirtmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin sosyal medya kullanımının etik boyutuna yönelik verdikleri cevapların dağılımları

Öğrencilerin Cevapları	n	%
Daha önce etikle ilgili bir ders alma durumu		
Evet	151	65,4
Hayır	80	34,6
Sosyal medyada hak ihlali veya ayrımcılığa karşı hukuki bir yaptırım olduğunu düşünme		
Evet	108	47,8
Hayır	118	52,2
Staj uygulama saatleri içerisinde sosyal medya kullanımına yönelik hastanede çalışan bir sorumludan ve/veya sorumlu öğretim elemanından uyarı alma		
Evet	26	11,2
Hayır	207	88,8
Staj uygulamaları ile ilgili herhangi bir video, görsel ya da yazılı belgeyi(hasta dosyası ve/veya hasta/hasta yakını fotoğrafları vb.) sosyal medyada paylaşma		
Evet	32	13,7
Hayır	201	86,3
Eğer bu paylaşımı yaptıysa hasta ve hasta yakınlarından bunun için izin alma durumu		
Evet	6	18,8
Hayır	26	81,2
Sosyal medyada yapıldığını düşündüğü etik ihlaller*		
Mahremiyete saygı duymama	202	86,7
Yaşama saygı göstermeme	190	81,5
Dürüst davranmama	166	71,2
Özerkliğe saygı duymama	151	64,8
Sır saklamama	125	53,6
Zarar verme	124	53,2
Yarar sağlamama	102	43,8
Adil olmama	91	39,1
Ayrımcılıktan kaçınmama	81	34,8

*Bu soruya birden fazla cevap verildiği için “n” artmış ve yüzdeler “n” üzerinden hesaplanmıştır.

TARTIŞMA

Sosyal medya, kullanımı gün geçtikçe artan oldukça popüler bir medya aracıdır. Digital'in 2017 Global Overview verilerine göre Filipinler'de sosyal medya kullanıcıları ortalama 4 saat üzerinde sosyal medyada zaman harcayarak ülkeler arasında sosyal medyayı en çok kullanan ülke olarak yer almıştır. Ülkemizde ise kullanıcılar günlük ortalama 3 saat sosyal medyada zaman harcamaktadır (5). Küçükali (2016)'nin yaptığı çalışmada öğrencilerin %15,8'i 4 saatten fazla sosyal medyada zaman harcarken(20), çalışmamızda ise öğrencilerin %62,6'sının en az 3 saat sosyal medyada zaman harcadığı belirlenmiştir.

Genç yetişkinler, birçok farklı sosyal ağı bir arada kullanmayı tercih edebilmektedir. Örneğin; ABD'de 3000 öğrencinin yer aldığı bir çalışmada, öğrencilerin %90'ının Facebook, %37'sinin Twitter'ı kullandığı tespit edilmiştir (21). Mao (2014)'nin çalışmasında ise katılımcıların kullandığı sosyal medya araçları arasında, Facebook (%48,3), Twitter (%12,8) ve Tumblr (%10,4) en popüler olanlardır. Instagram (%9) ve YouTube (%6,2) ise daha sonra gelmektedir (22). Alwagait ve arkadaşlarının (2015) yaptığı çalışmada ankete katılan 108 kişiden yanıt verenlerin %90'ı Twitter profillerine sahipken, %44'ünde Facebook profili vardır (23). Daha güncel bir çalışmada ise Amerikalıların çoğunluğunun Facebook ve YouTube kullandığı, ancak genç yetişkinlerin özellikle Snapchat ve Instagram'ı daha fazla tercih ettiği belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada, 18-24 yaş grubu aralığında olan genç yetişkinlerin %78'i Snapchat kullanmakta ve bu kullanıcıların büyük bir çoğunluğu

(%71) günde birkaç kez bu platformu ziyaret etmektedir. Bunun yanı sıra bu yaş grubundakilerin %71'inin Instagram'ı kullandığı ve yarıya yakınının (%45) Twitter kullanıcısı olduğu saptanmıştır (24). Çalışmamızda ise öğrencilerin en çok kullandığı sosyal ağlardan ilk sırada Whatsapp (%94,4), Instagram (%80,7) ve Facebook (%75,5) gelmektedir.

Sosyal medyanın kullanım amaçlarına bakıldığında, Tuckett ve Turner (2016) çalışmasında Facebook, YouTube, Pinterest ve Instagram gibi sosyal ağların, genel olarak, sosyal (%95), eğitsel (%27) ve eğlence (%18) amacı ile kullanıldığını; profesyonel ağ oluşturma ve istihdam amaçlı LinkedIn®'in (%8) daha az kullanıldığını bildirmiştir (25). Araştırmamızda ise öğrencilerin sosyal medyayı, araştırma, iş birliği, iletişim kurma, iletişimi sürdürme ve eğlence amacıyla daha yoğun kullanırken, iletişimi başlatma ve içerik paylaşma amacıyla daha az tercih ettiği saptanmıştır.

Çalışmamızda akıllı telefon kullanım oranı oldukça yüksek olup, öğrencilerin %97,7'si sosyal ağlara bağlanma aracı olarak akıllı telefon kullandığını belirtmiştir. Teknolojinin ilerlemesi ile mobil bağlantı oranları da artmaya devam etmekte bu da sosyal medyanın kullanımını artırmada etkili bir faktör olmaktadır. Ancak, akıllı telefon ve sosyal medya kullanımı, öğrencilerin başkaları tarafından negatif veya pozitif etkilenmesine neden olabilir (26). Araştırmamızda, öğrencilerin %54,1'inin takip ettikleri kişilerin olumlu ve olumsuz paylaşımlarından etkilendiği saptanmıştır. Ayrıca, öğrencilerin sadece %7,3'ünün sosyal medyada paylaşılan bilgi, görsel ve videoların çoğuna güven duyduğu, %36'sının paylaşım yaparken

özgürce paylaşım yapabildiği belirlenmiştir. Taşdelen ve Çataldaş (2017)'in yaptığı çalışmada, öğrencilerin %42'si, sosyal medya uygulamalarının bireylerin davranışları üzerinde etkili olabileceğini ifade etmiştir (27). Üniversite öğrencilerinin katıldığı bir araştırmada ise yoğun şekilde internet kullanan bireylerin, daha az yoğun internet kullanan bireylere göre depresyon, yalnızlık ve içe dönük olma oranlarının daha fazla olduğu bildirilmiştir (28). Bu nedenle, öğrencilerin sosyal medyada paylaşılan içeriklere karşı farkındalıklarının artırılması, sosyal medyanın öğrenciler üzerindeki negatif etkilerinin azalmasını, pozitif etkilerinin ise artmasını sağlayabilir.

Üniversite öğrencilerinin sosyal medyada oldukça fazla zaman geçirmeleri, birbirlerinin sosyal medya paylaşımlarından etkilenebilmeleri veya sosyal medya kullanımının etik boyutuna yönelik herhangi bir bilgilerinin olmaması zaman zaman etik olmayan davranışları sergilemelerine neden olabilir. Özellikle sağlık alanında öğrenim gören hemşirelik öğrencileri hemşirelik eğitimi sürecinde birçok bireyle karşılaşmakta ve bakım vermektedir. Bu süreçte ise hasta ve ailesi ile ilgili birçok özel bilgiye de ulaşabilmektedir. Bundan dolayı, hemşirelik öğrencilerinin, profesyonel bir meslek anlayışı doğrultusunda çalışabilmesi için etik kavramının lisans eğitiminde ele alınması eğitim süreçlerinin önemli bir gerekliliğidir. Öğrencilerin dijital platformlarda sergiledikleri davranışların belirlenmesi, özellikle gelişen teknoloji ve sosyal medya kullanımının artması nedeniyle zorunluluk haline gelmektedir. Ancak, öğrencilerin sosyal medya kullanımlarının etik boyutunu ele alan literatürde çok az

çalışma vardır (14,25,29–32). Al-Shdayfat (2018)'ın hemşirelik öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada, öğrencilerin sosyal medya profillerinde %47'sinin gizlilik ortamını kullanmadıkları için, bu ortamların önemini yeterince farkında olmadıkları gösterilmiştir. Bununla birlikte, katılımcıların %60,5'i profillerinde paylaşım yaptığı her şeyden sorumlu olduklarını düşündüğünü ve %62'si, profillerine bir bilgi yazarken ya da paylaşım yaparken hasta mahremiyetinden endişe duyduğunu belirtmiştir (32). Smith ve Knudson (2016)'ın yaptığı çalışmada, öğrenci hemşirelerin sosyal medya kullanımının etik olmayan davranışlar ile ilişkili olduğu gösterilmiştir (31). Mevcut çalışmamızda ise, öğrencilerin %65,4'ünün daha önce etik ile ilgili bir ders aldığı, %52,2'sinin sosyal medyada hak ihlali veya ayrımcılığa karşı hukuki bir yaptırım olduğunu düşünmediği belirlenmiştir. Öğrencilerin tamamının staj deneyimi vardır ve uygulama saatleri içerisinde sosyal medya kullanımına yönelik hastanede çalışan bir sorumludan ve/veya sorumlu öğretim elemanından %11,2'sinin uyarı aldığı, %13,7'sinin ise staj uygulamaları ile ilgili herhangi bir video, görsel ya da yazılı belgeyi paylaştığı ve bu paylaşımı yapan öğrencilerin sadece %18,8'inin paylaşım yaparken hasta ve/veya hasta yakınından izin aldığı saptanmıştır. Bu nedenle, öğrenci hemşirelerin sosyal medya kullanırken, hasta mahremiyeti ve gizliliği konusunda gereken hassasiyeti gösterebilmesi için, sosyal medya kullanımı ve etik boyutuna yönelik bir eğitim alması gerekir.

Yapılan çalışmaların yanında meydana gelen bazı olaylarda sosyal medya kullanımının nelere sebep olabileceğinin önemli bir göstergesidir. Örneğin ABD

Johnson County Toplum Koleji, bir insan plasentasıyla poz veren ve Facebook'ta paylaşan dört hemşirelik öğrencisini okuldan uzaklaştırmıştır (30). 2008'de İsveçli bir hemşire ise, katıldığı bir beyin ameliyatının fotoğraflarını Facebook'ta yayınladıktan sonra çalıştığı yerden uzaklaştırılmıştır (33). Araştırmamızda da öğrencilerin %86,7'si mahremiyete saygı ilkesinin ve %81,5'i yaşama saygı ilkesinin sosyal medyada ihlal edildiğini düşünmektedir. Sonuç olarak, sosyal medyanın profesyonel meslek anlayışı doğrultusunda kullanılmaması etik ihlallere neden olabilmekte; öğrenciye, sağlık hizmeti alan bireylere, eğitim kurumlarına ve sağlık hizmeti veren kurumlara zarar verebilmektedir.

SONUÇ

Çalışmamızın literatüre en önemli katkısı hemşirelik öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve kullanım amaçlarını, etik boyutuyla ele alması ve konunun önemini araştırma sonuçları ile ortaya koymasındır. Öğrencilerin sosyal medyada profesyonellik anlayışı mutlaka teşvik edilmelidir. Gizlilik, mahremiyete saygı ve özel yaşama duyarlılık her zaman sağlık hizmetlerinde bir sorun olmuştur. Sosyal medyanın kullanımının bir risk olmadığını düşünmek doğru değildir; bununla birlikte, yenilikçi bir iletişim aracını engellemekten ziyade, sorunların nasıl ele alınacağı, riskleri ve yararları belirlenerek sosyal medyanın potansiyel faydalarından yararlanılmalıdır. Bu nedenle hemşirelik öğrencilerine lisans eğitimi boyunca etik ilkelerin benimsenmesini sağlayabilecek, iyileştirilmiş bir etik eğitimi verilmeli ve sosyal medyanın profesyonel meslek anlayışı doğrultusunda kullanımına yönelik rehberler geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Basevi R, Reid D, Godbold R. Ethical guidelines and the use of social media and text messaging in health care: a review of literature. *NZJ Physiother.* 2014;42(2):68–80.
2. Solmaz B, Tekin G, Herzem Z, Demir M. İnternet ve sosyal medya kullanımı üzerine bir uygulama. *Selçuk İletişim.* 2013;7(4):24–32.
3. George DR, Rovniak LS, Kraschnewski JL. Dangers and opportunities for social media in medicine. *Clin Obstet Gynecol.* 2013;56(3):453–62.
4. Edge W. Nursing Professionalism: Impact of Social Media Use among Nursing Students. *J Health Commun.* 2017;2(3):1–3.
5. We Are Social. Digital in 2017 Global Overview. Date: 06.03.2019 Available: <https://www.wfanet.org/app/uploads/2017/06/We-Are-Social-Digital-2017.pdf>
6. Milton CL. Ethics and social media. *Nurs Sci Q.* 2014;27(4):283–5.
7. Surani Z, Hirani R, Elias A, Quisenberry L, Varon J, Surani S, et al. Social media usage among health care providers. *BMC Res Notes.* 2017;10(1):654.
8. Kung YM, Oh S. Characteristics of nurses who use social media. *CIN Comput Informatics, Nurs.* 2014;32(2):64–72.
9. Karadaş Özdemir F, Karakaya G. Hemşirelerin bilgisayar ve bilişim teknolojilerini kullanma durumları. *İzmir Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastan Derg.* 2017;27(2):126–30.
10. Korkmaz M, Kılıç B, Demiray E, Hablemitoğlu Ş, Yücel A, Kırık A. Hemşirelerin sosyal medya kullanımı ve yaptıkları işe karşı algı düzeyinin uygulamalı bir örneği. *Uluslararası Hakemli Akad ve Beşeri Bilim Derg.* 2015;4:59–84.
11. National Council of State Boards of Nursing. A nurse's guide to the use of social media. Date:06.03.2019 Available:https://www.ncsbn.org/11_NCSBN_Nurses_Guide_Social_Media.pdf
12. Jones C, Hayter M. Social media use by nurses and midwives: a 'recipe for disaster' or a 'force for good'? *J Clin Nurs.* 2013;22(11–12):1495–6.
13. Marnocha S, Marnocha MR, Pilliow T. Unprofessional content posted online among nursing students. *Nurse Educ.* 2015;40(3):119–23.
14. Atlas MC. Miss Manners for social networking: a new role for medical librarians. *J Med Libr Assoc JMLA.* 2012;100(4):239.
15. Arslan A, Kırık AM. Sosyal paylaşım ağlarında konum belirleme ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. 2013;223–31.
16. Öztürk Ş. Sosyal medyada etik sorunlar. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akad Derg.* 2015;9(1):287–311.
17. Tanrıverdi H, Sağır S. Lise Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanım Amaçlarının ve Sosyal Ağları Benimseme Düzeylerinin Öğrenci Başarısına Etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg.* 2014;2014(18):775–822.
18. National Council of State Boards of Nursing. White paper: a nurse's guide to the use of social media. *J Pract Nurs.* 2011;61(3):3.
19. Usluel YK, Demir Ö, Çınar M. Sosyal ağların kullanım amaçları ölçeği. *Eğitim Teknoloji Araştırma Derg.* 2014;5(2):1–18.
20. Küçükali A. Üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımı: Atatürk Üniversitesi örneği. *Bartın Üniversitesi İİ BF Derg.* 2016;7(13):531–46.
21. Dahlstrom E, de Boer T, Grunwald P, Vockley M. ECAR National Study of Undergraduate Students and Information Technology 2011. Date:06.03.2019 Available: <https://library.educause.edu/resources/2011/10/~m/edia/files/library/2011/10/ers1103w-pdf.pdf>
22. Mao J. Social media for learning: A mixed methods study on high school students' technology affordances and perspectives. *Comput Human Behav.* 2014;33:213–23.
23. Alwagait E, Shahzad B, Alim S. Impact of social media usage on students academic performance in Saudi Arabia. *Comput Human Behav.* 2015;51:1092–7.
24. Pew Research Center. Social media use in 2018. Date: 06.03.2019 Available: http://assets.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/14/2018/03/01105133/PI_2018.03.01_Social-Media_FINAL.pdf
25. Tuckett A, Turner C. Do you use social media? A study into new nursing and midwifery graduates' uptake of social media. *Int J Nurs Pract.* 2016;22(2):197–204.
26. Wolniewicz CA, Tiamiyu MF, Weeks JW, Elhai JD. Problematic smartphone use and relations with negative affect, fear of missing out, and fear of negative and positive evaluation. *Psychiatry Res.* 2018;262:618–23.
27. Taşdelen B, Çataldaş İ. Üniversite öğrencilerinin sosyal medya ve mahremiyete yönelik görüşleri: Lefke Avrupa Üniversitesi örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Derg.* 2017;5(2):826–44.
28. Chen Y-F, Peng SS. University students' Internet use and its relationships with academic performance, interpersonal relationships, psychosocial adjustment, and self-evaluation. *CyberPsychology Behav.* 2008;11(4):467–9.
29. Barker V. A generational comparison of social networking site use: The influence of age and social identity. *Int J Aging Hum Dev.* 2012;74(2):163–87.
30. Palacios-González C. The ethics of clinical photography and social media. *Med Heal Care Philos.* 2015;18(1):63–70.
31. Smith GC, Knudson TK. Student nurses' unethical behavior, social media, and year of birth. *Nurs Ethics.* 2016;23(8):910–8.
32. Al-Shdayfat NM. Undergraduate student nurses' attitudes towards using social media websites: A

study from Jordan. Nurse Educ Today. 2018;66:39–43.

33. Salter BJ. Nurses posts brain surgery pictures on Facebook. Date: 06.03.2019 Available: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/2583411>

/Nurses-posts-brain-surgery-pictures-on-Facebook.html